

روسیه بر لبام گسیختگی روبل مهار می‌زند؟

سرانجام دولت روسیه تورم را جدی گرفت و در سه ماهه اول سال جاری میلادی عرضه پول (روبل) را فقط یک درصد افزایش داد. اگر مقامهای اقتصادی روسیه به سیاست انقباض شدید پولی ادامه دهند، تا پایان سال جاری، ماهانه یک تا دو درصد تورم رسمی به تورم هیجده درصدی ماه ژانویه اضافه خواهد شد.

بسیاری را عقیده بر این است که مهار تورم یکی از پیش نیازهای رشد پایدار اقتصادی است که نتایج آن نهایتاً نصیب سراسر روسیه خواهد شد.

البته در این روند گرفتاریها و تنگنانهایی نیز پیش خواهد آمد که اعصاب دولتمردان روسیه را می‌فرساید. اصولاً اجرای سیاستهای انقباضی پولی در کوتاه مدت دردناک است.

درآمدهای واقعی در روسیه در طول سال ۱۹۹۴ بطور پیوسته رشد کرد و فقط در آغاز اسفند با روندی کاهنده روبرو شد. میزان خرده‌فروشی در ماه فوریه ۱۹۹۵ نسبت به ماه قبل (ژانویه) ۹/۹ درصد کاهش یافت که خود نشانه‌ای از نتایج انقباض دردناک پولی است. بخشی از درآمد خانوار که صرف خرید اقلام سبب اصلی غذایی می‌شود در سپتامبر سال گذشته میلادی تا میزان ۲۵ درصد از درآمد یک خانواده کاهش یافت و از آن پس بار دیگر به ۴۵ درصد این درآمد رسید.

رنج اجرای سیاستهای انقباضی پولی در روزگاری جانفرساک‌گرایی مردم روسیه را گرفته است. سه سال از آغاز اصلاحات دردناک اقتصادی در روسیه می‌گذرد و افکار عمومی به طور فزاینده‌ای به نظر منتقدانی علاقمند می‌شود که معتقدند کارکرد اصلی اصلاحات، ثروتمند کردن تعداد قبلی از کلاهبرداران و راهزنان در روسیه بوده است. به نظر این منتقدان در نتیجه اصلاحات اقتصادی، توده‌ها به باتلاق فقر فرو غلغلیده‌اند و اقلیتی قدرتمند، ثروت‌های افسانه‌ای به جیب زده‌اند.

آمار و ارقام با برداشت و باور منتقدان و مخالفان اصلاحات همسوئی نسبی دارد. برای بررسی ژرفای شکاف بین اغنیا و فقرا در اقتصاد هر کشور یک مقیاس معروف وجود دارد که به ضریب جینی (Gini coefficient) معروف است.

در این مقیاس محور مختصات از صفر تا یک به درجات ریز تقسیم می‌شود. صفر محور نشانه تساوی کامل درآمد بین شهروندان است و عدد یک شاخصی برای عدم تساوی و نابرابری مطلق (بالاترین سطح درآمد). از سال ۱۹۹۲ به این سو ضریب جینی در روسیه به شدت در حال اوج‌گیری است. در بریتانیا ضریب جینی در دوره‌ای طولانی‌تر، کمتر رشد کرده است. برای مثال در بریتانیا ضریب جینی از ۰/۲۳ در ۱۹۷۷ به ۰/۳۲ در ۱۹۹۱ رسید. در آمریکا نیز ضریب مذکور از ۰/۳۵ در ۱۹۶۹ به

۰/۴۰ در ۱۹۹۲ صعود کرده بود. با توجه به ضریب جینی در سه کشور یاد شده، نابرابری و عدم هماهنگی در توزیع درآمدها، در روسیه بیش از آمریکاست.

آمار و ارقام فاقد معنی

البته حضور و فعالیت ثروتمندان تازه به دوران رسیده نه برای خود روسیه مضر است (زیرا صنایع آن به سرمایه‌گذار نیاز دارند) و نه برای سایر کشورها. (جهانگردان به تازگی ثروتمند شده روسی در سال ۱۹۹۴ حدود ۶/۸ میلیارد دلار در سایر کشورها خرج کردند) اما اگر فرودستان نه بطور نسبی، بلکه بطور مطلق فقیر شوند، آنگاه دردمر و آشوب شروع می‌شود.

در اینجا ارقام حکایتی تلخ‌تر را روایت می‌کنند: در پایان سال ۱۹۹۴، ۲۱ درصد از روسها، یعنی ۳۱ میلیون نفر از مردم این کشور زیر خط رسمی فقر زندگی می‌کردند و ماهانه ۱۴۵۵۰۰ روبل (۲۴ دلار) درآمد داشتند.

البته از شمار فقرا نسبت به سال ۱۹۹۳ کاسته شده بود زیرا در آن سال ۳۱ درصد از مردم زیر خط فقر زندگی می‌کردند. از سوی دیگر منتقدین دولت بر این باورند که ارقام رسمی توسط دولت روسیه دستکاری می‌شود. به گفته آنان حتی اگر این ارقام صحیح باشند باز فاقد معنی هستند؛ زیرا بسیاری از مردم که از لحاظ نظری بالای خط فقر قرار دارند در واقع زیر خط فقر زندگی می‌کنند. این عده کثیر نمی‌توانند دستمزد خود را به موقع دریافت کنند. دستمزدهای عقب افتاده رسمی به ۵/۶ تریلیون روبل (۱/۲ میلیارد دلار) در ماه فوریه سال جاری میلادی بالغ شده بود.

با این حال در زمینه پرداخت دستمزدهای عقب‌افتاده نیز نوعی ترمیم مشاهده شده است. زیرا در مقایسه با اوج میزان عقب افتادگی دستمزدها در جولای ۱۹۹۴، این مقدار در ماه فوریه به یک سوم کاهش یافته است.

در مورد میزان بیکاری نیز همین وضع حاکم است. در ماه فوریه سال جاری ۱۲۹۰۰۰ نفر بیکار شدند و مجموع عده بیکاران به ۲/۱ میلیون نفر رسید اما وجود همین عده بیکار هم در مقایسه با استانداردهای اروپای غربی چندان ناراحت‌کننده نیست.

رقم نسبتاً پائین شمار بیکاران این نکته را توجیه می‌کند که چرا اکثر آمارهای رسمی تصویری مبهم از استانداردهای زندگی مردم روسیه را ارائه می‌کنند.

تعداد فزاینده‌ای از مردم روسیه برای آمرار معاش به بازار سیاه و غیررسمی روی می‌آورند. برای آتکه به ابعاد این بازار سیاه بی‌بریم کافی است تذکر دهیم که در سال گذشته میلادی ۹ تن اسکناس دلار به ارزش ۲۰ میلیارد دلار به روسیه حمل شد. بسیاری از معاملات غیررسمی که

ارقام آنها در حالی به ثبت نمی‌رسد با دلار انجام می‌شود. از آنجائیکه معاملات دلاری توسط ثروتمندان انجام می‌شود، اختلاف طبقاتی به مراتب بیش از ارقام رسمی به دست آمده از ضریب جینی است.

اما از سوی دیگر، نبود خیزش‌های اجتماعی مرئی به این معنی است که مردم فقیر بالاخره راهی برای نزدیک کردن دخل و خرج خود می‌یابند. هشت میلیون نفر از مردم روسیه می‌پذیرند که شغل دوم دارند. نتیجه یک پژوهش که توسط بنگاه آمار رسمی گوسکوموستات انجام شده نشان می‌دهد در ۱۹۹۴ تنها ۴۷ درصد از درآمد خانوارها از محل دستمزدها تأمین می‌شده است. البته در سال ۱۹۹۳ این رقم ۶۷ درصد بود. سود سرمایه‌گذاری و فعالیت‌های تجاری ۲۸ درصد از درآمد خانوارها را در سال ۱۹۹۴ تأمین می‌کرد در حالیکه در ۱۹۹۳ این رقم ۲۴ درصد بود. پانزده درصد باقی‌مانده از دستمزدی‌های دولتی بدست می‌آید.

بعضی از روسها بی‌تردید بیشتر از بقیه هم‌وطنانشان بازرگان پیشه‌اند؛ مستمیری بگیران و خانواده‌های تک فرزندان احتمالاً اهل تجارت نیستند. روستائینان نیز که کمتر فرصت تجارت و داد و ستد دارند از اقشار بسیار فقیر هستند. متوسط دستمزد کشاورزان در پایان سال ۱۹۹۴ ماهانه ۱۳۳۵۰۰ روبل بود که ۳۸ درصد از درآمد ملی (National Average) را شامل می‌شد. بیش از سه چهارم مسئولان مزراع اشتراکی قادر نبودند حتی این مقدار دستمزد را به موقع بپردازند. کارگران صنایع دفاع معادل ۶۵ درصد درآمد ملی دستمزد می‌گیرند. در حالی که دستمزد کارکنان بخش بیمه و امور خدماتی و مالی تا پایان ۱۹۹۴ به ۵۹۲۶۰۰ روبل رسید که ۱۶۷ درصد درآمد ملی را شامل می‌گردد. (خوانندگان توجه دارند که مقصود از درآمد ملی چیزی در حد همان حداقل دستمزد است البته در اینجا می‌توان درآمد ملی را میانگین کل دستمزدهای پرداخت شده بخش بر عده نیروی کار دانست.)

تفاوت فزاینده سطوح دستمزدها نشان می‌دهد که بازار کار فعال است. اما همین تفاوت هشدار می‌دهد که شکاف بین اغنیا و فقرا مداوماً رو به گسترش است و احتمالاً به درهای ژرف بدل می‌شود.

احزاب کمونیست، طرفداران کشاورزان و دهقانان و سایر احزاب که خود را پشتیبان ندارها نشان می‌دهند کم‌کم امیدوار می‌شوند که در انتخابات پارلمانی ماه دسامبر سال جاری (آذرماه ۱۳۷۴) رأی زحمتکشان و کارگران را به نفع خود جمع کنند.

ماخذ: اتونومیست
برگردان از: سرویس ترجمه گزارش،